

Rein
Raud

Smrt
dokonalé
věty

maraton

m

Smrt dokonalé věty

**Rein
Raud**

**Smrt
dokonalé
věty**

přeložila Anna Sedláčková

Praha 2025
maraton

The translation was kindly supported by the Fund for Central & East European Book Projects, Amsterdam.

Překlad laskavě podpořil Fond pro středoevropské a východoevropské knižní projekty, Amsterdam (CEEBP).

This book has been supported by the Cultural Endowment of Estonia, Traducta programme.

Kniha byla podpořena programem Traducta Estonského kulturního fondu.

CULTURAL ENDOWMENT OF ESTONIA

Rein Raud

Täiusliku lause surm

Copyright © Rein Raud, 2015

All rights reserved

Czech edition © Maraton, 2025

Translation © Anna Sedláčková, 2025

Afterword © Anna Sedláčková, 2025

ISBN 978-80-88411-46-8

Uvědomuji si, že následující příběh se v některých ohledech nezakládá na historických skutečnostech. Z venkovní terasy kavárny, kde seděli dva muži, totiž není možné dohlédnout na místo, kde od jara do podzimu stával protestní hlouček. Stejně tak ve skutečnosti neexistuje žádná Kalevipoegova socha ani sochař, který ji údajně měl vytvořit, a i kdyby stála na tom místě, kam jsem ji zasadil, pochybuji, že by mohla být použita právě tím způsobem, jakým jsem to popsal v knize. A vůbec. Paměť postupem času slábne. Čas ubíhá rychleji. Několik let splyne v jeden rok. Za to se omlouvám.

Jakákoliv podobnost se skutečnými událostmi je čistě náhodná, jak praví klasik, pouze jména zůstala nezměněná.

I

Jsou dva. Sedí vzadu na venkovní terase kavárny, na vzdálenějším konci u zábradlí, odkud se jim naskýtá dobrý výhled dolů na náměstí, a jeden z nich má v ruce dalekohled. Mohli by to být bratři, protože oba mají stejně vypadající tvář. Nevýraznou, takovou, co neuvízne v paměti. Pokud byste se ovšem zadívali pozorněji, stěží byste dokázali říct, čím že si jsou vlastně tak podobní. Zato jejich obleky jsou úplně stejné: tmavé, nepadnouce, patrně ze stejné skříně. K dnešnímu teplému počasí se vůbec nehodí. Před oběma stojí stejná sklenice minerálky, ze dvou třetin plná.

Na terase kromě nich není nikdo jiný. Je ticho, jen zesponu doléhá tlumený šum z ulice. Chvilí předtím tu seděla skupinka mladých pankáčů, ale když se objevili tihle dva, pivem posilněné frajerské chvástání kluků v bundách přes jedno rameno před děvčaty s obarvenými fialovými vlasy se během chvílky omezilo na napjatý šepot, až nakonec raději vstali, zaplatili a odešli. Od té chvíle patří celá kavárna jen těm dvěma.

Neprohodí spolu jedině slovo. Jen sedí a dívají se přes zábradlí dolů, směrem na náměstí. Ne že by vypadalo jinak než včera, předevcírem nebo předpředevcírem. Znavení a strhaní lidé prochází jeden kolem druhého, aniž na sebe pohlédnou, občas se po náměstí zmateně pohybuje nějaký ten turista, na šedé fasádě domu stále

visí rudý prореžimní slogan a před domem již několik týdnů stojí demonstranti s hesly na transparentech: „Okupanti pryč z Estonska!“ a „Aare Murakas na svobodu!“ Poslednímu jmenovanému je možné vyjádřit podporu podpisem. Několik lidí tak skutečně činí. Na místě stojí také velká skleněná nádoba, do které kolemjdoucí mohou na podporu boje za svobodu vhodit rubly, jejichž kupní síla stále klesá. I to někdo dělá, a tak je nádoba již z poloviny plná. Lidé, kteří se navzájem znají, ale i ti zcela cizí přistupují a podávají si ruce, někteří mávají z dálky. Někteří se usmívají, někteří působí spíše odtazitě, další se úzkostně rozhlíží kolem sebe. Jestli tam náhodou není někdo, kdo by je mohl přistihnout.

Ani jeden z těch dvou neprojevuje nejmenší zájem o to, kdo je Aare Murakas nebo jaké jsou jeho postoje, a nepovažují jednotky, jejichž stažení požadují demonstranti, za okupační síly. Ani celý ten protest jim nedělá vrásky. Nejen proto, že celé toto hnutí neberou příliš vážně. Vždyť je to jen pár kluků a holek. Viděl někdy někdo, že by komár přemohl slona? Tihle dva nikdy Bibli nečetli, příběh Davida a Goliáše je pro ně jen obyčejným židovským příběhem, který má se skutečným životem sotva co společného. Ale brzy se tu něco stane. A právě proto teď sedí v této kavárně.

Z ulice do kavárny vejde mladík s dívkou a už už se chystají posadit ke stolu, když si jich všimnou. Mladík zašeptá dívce několik nesrozumitelných slov, vstanou a spěšně opět vyjdou ven.

Sklíčka dalekohledů krásně odhalují obličaje protestujících. Všechny poznávají ze spisů, zvláště jednoho z nich, Ervina, oplácaného chlapce s kudrnatými zrzavými vlasy a pihami, kvůli kterému jsou tady. Ervin je nervózní. Jeho společníci netuší proč. Sotva postřehnutelně přešlapuje z nohy na nohu, jako by si potřeboval odskočit. Možná skutečně potřebuje. Ale i kdyby ne. O Ervinovi se ví, že je to takový nešika. Tihle dva moc dobře vědí, co se děje: Ervin již své rozhodnutí učinil. Není divu, že je člověk nervózní, když se chystá udělat něco, co mu změní celý život. Protože Ervin je jediný, kdo ví, že jsou tu i tihle dva. Také ví, že ho jeden z nich neustále sleduje. Čeká na jeho znamení. Proto je nervózní. A nepůjde na záchod, dokud nesplní, co slíbil.

Čišnice začíná být z těch dvou otrávená. Hladina minerálky ve sklenicích se nijak nepohnula, za tu dobu by normální zákazník stihl vypít minimálně dvě piva. Konec konců je to kavárna. Tady se jí a pije. Pozorovat ptáky mohou i jinde. Je odhodlaná to těm dvěma říct. Tvář bez výrazu a nepadnoucí tmavý oblek přece nepropůjčují člověku žádné výsady. Přijde k jejich stolu a otevře ústa. Na jejich hrudnících zahlédne vypouleniny a u jednoho na klíně také rozměrnou vysílačku. Nakonec řekne pouhé: „Nedáte si ještě něco?“

„Děkujeme,“ odpoví jeden z nich, „nedáme.“

II

Indrek pomalu prošel kolem věže Kiek in de Kök a podél parku Harjumägi dolů po asfaltové silnici, o které kromě pár nadšenců do map a několika zaměstnanců městské správy nikdo netušil, že se oficiálně jmenuje Sovětská ulice. Měl dobrou náladu a dostatek času, i když mu v peněžence v kapse jeho bundy brigádníka na stavbě zbylo jen pár desetirublovek, které mu budou muset ještě na nějakou dobu vystačit. Jeho rodiče si mysleli, že je stále na stavbě a někde uprostřed ničeho staví nějakou bezvýznamnou kolchozní stodolu. Za starých časů se za takovou práci solidně platilo. Nyní je to ale bezvýznamná částka, a i když se na jaře, když se práce domlouvala, mohlo zdát, že je to slušný obnos peněz, než se dostane do Indrekovy peněženky, pokud vůbec, moc si z ní nakonec nepořídí. A přitom se toho po celé zemi tolik dělo. Lidé, kteří dokážou stavět bezvýznamnou kolchozní stodolu někde v zapadákově, zatímco se kolem nich píše historie, byli podle Indreka hodni svého osudu. Ale on ne. Byl oficiálně plnoletý, před dvěma měsíci oslavil osmnácté narozeniny, mohl řídit auto, oženit se, volit a být volen. Byl připraven v životě činit vlastní volby. Žít v domě svého otce v Keile mezi ně momentálně nepatřilo. Takže nyní již třetí týden pobýval v Tallinnu, u přátel, pak zas o kus dál, a držel ruku na tepu dějin. Vědělo se, že to na mnoha místech a mnoha různými

způsoby pulzuje, ale třenice mezi různými politickými proudy ho nechávaly spíše chladným. Protože to byl jen povrchový otřes, jinak byli všichni stále ochotní pracovat na společném cíli.

Indrek se zároveň snažil najít svou spřízněnou duši. Když bude ve vzduchu cítit závan svobody, otevřou se i lidé a uvidí kolem sebe nekonečné možnosti. Nebo v to alespoň doufal.

Indrekova tvář byla poseta pupínky, hodně četl a měl zkažené zuby. Dříve ho i trochu překvapovalo, že když se seznámil s nějakou dívkou – s takovou, které nemusel vysvětlovat, kdo jsou Strugačtí, Bradbury, Lem nebo Simak –, všechno šlo dobře, dokud se ji nepokusil obejmout a přiblížit svou tvář k její. V tu chvíli se výraz na dívčině obličeji změnil, jako by se něco rozbilo nebo vytratilo, ačkoliv i potom si o věcech mohli povídat skoro stejně jako dřív. Jenže když ji pak viděl tančit s nějakým kamarádem, který ovinul paže kolem jejího pasu a ona na něj tak zasněně hleděla, cítil se mnohem menší, než ve skutečnosti byl. Možná za to opravdu mohly ty zuby. Jenže to byla zubařova vina. Na škole běžně uprostřed té nejhlubší zimy školní zdravotnice rozrazila dveře a vyjmenovala postupně několik žáků, kteří se museli dostavit k zubaři. Po jeho návštěvě u sebe měli nové zdravotní karty a takhle to šlo, dokud se neprostrídala celá třída. Dva až tři zubaři se dočasně natěsnali do kabinetu zdravotnice a jejich úkolem bylo prohlédnout zuby žáků celé školy. Jejich předpotopní a primitivní nástroje dětem působily strašlivou

bolest, protože se s tím nepárali, přece jen museli za krátkou dobu ošetřit stovky dětí. Když zubař poprvé spatřil Indrekův chrup, úlekem vykřikl: „Propána, to je ale hrůza!“ Pro zubaře to znamenalo vleklou a nezáživnou práci při opakovaných návštěvách toho pupínkatého kluka, než si ho konečně mohl v záznamech odškrtnout a kartu zařadit do štosu již vyřízených pacientů. To všechno musel zajistit nástroji, které byly ještě starší a opotřebovanější než on sám. Indrek se na ta setkání pochopitelně těšil ještě méně než zubař. Už o Vánocích mu vypadly první dvě plomby a za rok byla situace více méně stejná jako předtím. Tomu patrně napomohla skutečnost, že při čtení s chutí spořádal na posezení balení karamelky. Jen jeden jediný rok tomu bylo jinak: natrefil na knihu o vědcích ze série „Zlatá kniha přírody“ napsanou ještě za první republiky, ve které vyčetl, že vynálezci mikroskopu Antonymu van Leeuwenhoekovi se problémy se zuby vyhýbaly, protože si je na závěr každého mytí přejel husím perem, jak ho to naučila matka. Indrek sice neměl husí pero, dokázal však správně vyhodnotit, že pro dosažení stejného efektu mu postačí i obyčejný ručník – a skutečně, na podzim neměl v zubech výjimečně ani jeden kaz. Tím si potvrdil správnost své hypotézy, ale neměl vytrvalost v tom pokračovat. Do konce střední školy ho rodiče přinutí vyměnit přední zkažené zuby za umělé, ale co se dělo vzadu, byla jen a jen jeho soukromá věc.

Proč vlastně tak sáhodlouze vyprávím o Indrekových zubech? Sám nevím.

Indrek zrovna scházel z kopce Toompea, když ho napadlo, že by mohl na chvíli skočit do kavárny s venkovním posezením, protože jaro už bylo v plném proudu a v tuto denní dobu tam člověk často potkal nějakou partu známých. Jenže dnes v kavárně vládlo ticho. Byli tam jen dva muži v černých, pro dnešní počasí nevhodných oblecích, z nichž jeden sledoval něco nebo někoho na druhé straně náměstí dalekohledem. Indrek se zastavil. V jediném okamžiku, neomylně, rychleji než světlo, jako zásah elektrickým proudem, jím projelo uvědomění, co to znamená. Něco, co dříve existovalo jen teoreticky, trochu jako v knihách – ne, ještě hlouběji, v těch hororových příbězích, kterými ho ostatní kluci večer strašili, když poprvé s bratrem odjel na letní pionýrský tábor – to abstraktní zlo, které vše zamořuje a nedá se ho zbavit, ta černočerná ruka teď náhle skutečně existovala a vstoupila dveřmi přímo do jeho vlastního života. Protože co jiného by tam ty dva muže přivedlo?

Na okamžik zaváhal, ale pak jako by ho něco pohánělo, odbočil z cesty, sešel po schodech dolů na náměstí a zastavil se u divadelních plakátů. Ti dva muži si jeho krátkého zaváhání nevšimli, jak by také mohli, ale přesto za sebou cítil jejich přítomnost.

Jeho přátelé mezitím stáli v protestním hloučku a zřejmě netušili vůbec nic.

III

Karl kráčel rozechvěle po hrbolaté dlažbě směrem k domu se šedou fasádou. Srdce mu bušilo ještě následujících třicet minut. Za dnešek to nebylo poprvé, co se dobrovolně vystavil nebezpečí, jen pocit to byl pokaždé stejný. Bylo to ale nutné – kvůli svobodě, kvůli nám všem. S tou panikou, která mu nepříjemně zvonila v uších a nutila ho pohybovat nohama i rukama pouze silou vůle, se však musel vypořádat sám.

Už z dálky viděl protestní hlouček, a tak se v bezpečné vzdálenosti zastavil, aby si ho někdo z přátel mohl všimnout. Jeden nikdy neví, hlouček mohl někdo zpovzdálí tajně sledovat, i když se s ním úřady zřejmě dávno smířily. Asi tam nahoře někdo už rozhodl, že rozehnat demonstranty napáchá víc škody než nechat je tam stát. I tak se snažil být obezřetný. Jeden z těch kluků si to zamířil přímo ke Karlovi – všichni byli mladší než on, který už měl za sebou vysokou i pár let nesmyslné, otupující práce. Ten kluk, drobný, v brýlích s tlustými obroučkami a se sportovní taškou přes rameno, zřejmě ještě chodil do školy, působil jako jeden z těch, jejichž život je naplněn pouze věcmi, které dávají smysl. Karlovi se líbilo pomyšlení na to, že by se ti kluci od něj mohli něčemu přiučit. Asi by ho proto překvapilo, kdyby zjistil, co si o něm kluci skutečně myslí – přece jen nebyl z těch, co kouřili, o sportování ani nemluvě. A vždy chodil upravený. O svůj vzhled se staral sám: nažehlená košile, kalhoty s puky, boty vždy zářivě

naleštěné. Vnější harmonie pro něj byla předpokladem té vnitřní – pořádek v myšlenkách vyžadoval pořádek i ve všem ostatním. Neuvědomoval si, jak ve skutečnosti na ostatní působí: že je bledý, jako by měl pořád horečku, jeho černé vlasy jsou neustále rozčuchané a budí dojem, že se mu každou chvíli spustí krev z nosu.

Ten kluk musel být nový, protože Karl jeho jméno neznal. Kluk mu dal znamení, odvedl ho stranou o krok blíž ke zdi a vytáhl z brašny tlustou obálku – tlustší než obvykle. „Kde vězíš?“ řekl. „Už to fakt spěchá.“

Co bylo v obálce

Co bylo uvnitř obálky, to nevěděl ani Karl, ani ten chlapec (jmenoval se Anton), ani neexistoval způsob, jak by se to mohli dozvědět. Pro pořádek se sluší prozradit, že uvnitř byla videokazeta (Video8, v tu dobu poslední výkřik techniky) a asi deset fotografií, na kterých sovětští vojáci s naostřenými ženijními lopatkami bijí pokojné demonstranty na Rustaveliho třídě v centru Tbilisi. Ti lidé se tam shromáždili, aby protestovali proti pokusu Abcházie odtrhnout se od Gruzie. Výsledkem bylo 19 mrtvých, z toho 17 žen. Z materiálů bylo patrné, že to byli vojáci, kdo násilí zahájili, a že si tak vyřizovali účty s bezbrannými demonstranty – a ne že se bránili proti agresivnímu davu, jak zněla oficiální verze pravdy.

Prostě taková obálka. Jen tlustší než obvykle.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Smrt dokonalé věty. Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.